

Katalog Praw Przedsiębiorców

Instytucja rozszerzonej konfiskaty majątku

ZESZYT 7.

Opracowanie: Kancelaria Lach Janas Biernat Adwokaci i Radcowie Prawni

LACH JANAS BIERNAT
ADWOKACI I RADCOWIE PRAWNI

O KANCELARII

Od ponad dwudziestu lat zajmujemy się pomocą prawną przedsiębiorcom i osobom fizycznym. Od początku naszą wspólną ideą było stworzenie miejsca, w którym styl wykonywania zawodu adwokata i radcy prawnego będzie nawiązywać do przedwojennych tradycji prawniczych, a jednocześnie odpowiadać najwyższym standardom naszych czasów.

Naszą wizytówką jest zatem doskonała znajomość i umiejętność praktycznego stosowania prawa, pełny profesjonalizm, możliwość świadczenia obsługi prawnej w obcych językach, kompleksowa opieka nad Klientem, sprawność i skuteczność. Świadczymy usługi na wysokim poziomie specjalizacji w niemal wszystkich dziedzinach prawa, w tym prawa międzynarodowego oraz wspólnotowego prawa Unii Europejskiej. Na partnerskich zasadach współpracujemy z niekwestionowanymi autorytetami z poszczególnych specjalistycznych dziedzin naukowych, a także z instytucjami i innymi podmiotami o niepodważalnej renomie.

Głównym przesłaniem przyświecającym naszej działalności jest zapewnienie, od strony prawnej, pełnego bezpieczeństwa przedsięwzięć realizowanych przez naszych Klientów lub na ich rzecz oraz kompleksowa opieka przy dochodzeniu praw, jak również maksymalna ochrona przed skierowanymi przeciwko nim wszelkimi akcjami prawnymi. Realizując te przesłania, stosujemy i badamy indywidualnie pod kątem każdej sprawy prawo stanowione oraz zwyczaje, przewidujemy kierunki rozwoju dziedzin prawa, wykładni prawa oraz możliwości praktycznych zastosowań poszczególnych rozwiązań prawnych.

Więcej informacji o Kancelarii znajdą Państwo na stronie internetowej:
www.warecka.pl.

1. WSTĘP

Na mocy ustawy z dnia 23 marca 2017 roku o zmianie ustawy – kodeks karny oraz niektórych innych ustaw doszło do istotnych zmian w zakresie obowiązującej w polskim systemie prawa instytucji przepadku. Nowe przepisy o tzw. rozszerzonej konfiskacie mienia wprowadziły możliwość przepadku mienia pochodzącego z przestępstwa, w tym m.in. przepadku przedsiębiorstwa, jeżeli służyło ono jego popełnieniu lub ukryciu osiągniętej z niego korzyści.

Nowelizacja obowiązuje od dnia 27 kwietnia 2017 roku i stanowi implementację dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 roku w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej.

Ustawa wprowadziła do obecnie obowiązującego Kodeksu karnego art. 44a ustanawiający możliwość przepadku przedsiębiorstwa, rozszerzyła treść art. 45 k. k. odnoszącego się do przepadku korzyści, a także dodała do treści art. 45a § 2, przewidujący możliwość skorzystania z instytucji przepadku bez wyroku skazującego. W Kodeksie postępowania karnego wprowadzono również art. 292a, który w szczegółowy sposób określa procedurę wykonywania zabezpieczenia w przypadku grożącego przepadku przedsiębiorstwa. Analogiczne zmiany zostały dokonane również w Kodeksie karnym skarbowym. Również Kodeks karny wykonawczy został zmieniony w zakresie przyspieszenia egzekucji orzeczonego przepadku korzyści.

W niniejszym opracowaniu zostaną omówione wprowadzone powyższą ustawą zmiany w zakresie przedstawionym powyżej ze wskazaniem zagrożeń jakie mogą spotkać właścicieli przedsiębiorstw w wyniku wszczętego wobec nich postępowania karnego, w którym powyższe przepisy będą mogły mieć zastosowanie. Podstawą do rozważań będą nowe przepisy kodeksu karnego, niemniej jednak uwagi te odnoszą się również do zmian w k. k. s.

2. KONFISKATA (PRZEPADEK) PRZEDSIĘBIORSTWA

Artykuł 44a Kodeksu karnego wprowadza do obrotu prawnego nową instytucję tj. przepadek przedsiębiorstwa. Oznacza to, że w wyniku orzeczenia sądu, właściciel przedsiębiorstwa może utracić wszelką własność w stosunku do całego przedsiębiorstwa na rzecz Skarbu Państwa. Przepadek przedsiębiorstwa ma charakter fakultatywny, co oznacza, że to w gestii sądu pozostaje, czy w danym przypadku zostanie on orzeczony. Powoływany artykuł wymienia przesłanki, które muszą zostać spełnione, aby sąd faktycznie mógł odebrać własność przedsiębiorstwa jego właścicielowi. Powyższe przesłanki to:

1. skazanie za przestępstwo,
2. osiągnięcie, chociażby pośrednio, korzyści majątkowej o znacznej wartości przez sprawcę z dokonanego czynu zabronionego,
3. przedsiębiorstwo musiało służyć do popełnienia przestępstwa lub do ukrycia w nim korzyści płynących z czynu zabronionego.

A. Przestępstwo

Przepis art. 44a Kodeksu karnego w żaden sposób nie wskazuje do jakiego katalogu przestępstw ma on zastosowanie, co oznacza, że dotyczy on każdego przestępstwa. Co do zasady przyjmuje się, że chodzić może głównie o przestępstwa gospodarcze i skarbowe takie jak: oszustwa, wyłudzenia podatkowe czy pranie brudnych pieniędzy. Do innych poważnych przestępstw, do jakich przedmiotowy artykuł może mieć zastosowanie to na przykład: niedozwolona emisja obligacji, podawanie nieprawdziwych danych lub ich zatajenie przy emisji obligacji, jak również prowadzenie działalności bankowej bez zezwolenia. Należy jednak podkreślić, że nie istnieją żadne ustawowe ograniczenia możliwości zastosowania przepisów o rozszerzonej konfiskacie w stosunku do określonych typów przestępstw. Zazwyczaj jednak będzie chodzić o takie przestępstwa, które wiążą się ze znaczną władzą decyzyjną w ramach przedsiębiorstwa.

B. Korzyść majątkowa

Ustawodawca jednoznacznie wskazuje, że nie chodzi o osiągnięcie jakiejkolwiek korzyści majątkowej, tylko o taką, która ma znaczną wartość. Przyjmuje się, że chodzi o korzyść majątkową powyżej 200.000 zł. Podkreślić również należy, że taką korzyścią są także pożytki z rzeczy lub praw stanowiących korzyść majątkową. Przykładowo, jeśli sprawca w wyniku oszustwa uzyskał kwotę 300.000 zł i uzyskane środki wpłacił na lokatę, to przypadkowi ulegnie nie tylko kwota 300.000 zł, lecz także uzyskane w ten sposób odsetki.

C. Przedsiębiorstwo jako narzędzie przestępstwa

Posłużenie się przedsiębiorstwem w praktyce oznacza dwie możliwości. Po pierwsze sprawca może wykorzystać przedsiębiorstwo jako narzędzie i za jego pomocą dokonać czynu zabronionego. Sprawca mógł więc wykorzystać już istniejące przedsiębiorstwo, które co do zasady prowadzi legalną działalność lub też specjalnie stworzyć je do popełniania przestępstw. Inną możliwością jest popełnienie przestępstwa bez użycia przedsiębiorstwa, ale ukrycie korzyści z niego pochodzących w przedsiębiorstwie, np. poprzez zaksięgowanie sumy pieniężnej jako dochód przedsiębiorstwa. Przypadkowi ulec może całe przedsiębiorstwo, ale również jego część, np. oddział czy zakład. Problematycznym wydaje się jak w praktyce rozumiane będzie pojęcie przedsiębiorstwa. Kodeks karny nie wskazuje w treści art. 44a odwołania do konkretnej definicji, np. zawartej w art. 55¹ Kodeksu cywilnego. W praktyce może to oznaczać problem w definiowaniu, które składniki uznać należy za należące do przedsiębiorstwa a które nie. Rodzi to poważne problemy przy orzekaniu o przypadku poszczególnych składników przedsiębiorstwa i w zasadzie w gestii sądu pozostaje rozstrzygnięcie, w jaki sposób rozumieć pojęcie przedsiębiorstwa i co do niego zaliczać.

D. Własność przedsiębiorstwa

Idąc dalej wskazać należy, że przedsiębiorstwo musi być własnością osoby fizycznej. Przepisu tego nie można zatem zastosować do osób prawnych, w których

występuje oddzielenie osób odpowiedzialnych za działalność przedsiębiorstwa, takich jak członkowie zarządu czy prokurent, od udziałowców czy akcjonariuszy. Niemniej jednak, aby doszło do przepadku przedsiębiorstwa nie jest konieczne, aby sprawca był właścicielem przedsiębiorstwa. W takiej sytuacji może dojść do konfiskaty przedsiębiorstwa, jeżeli właściciel chciał by przedsiębiorstwo było narzędziem przestępstwa lub się na to godził. Zadaniem sądu jest więc sprawdzenie czy właściciel przedsiębiorstwa miał świadomość, że jego przedsiębiorstwo może zostać wykorzystane do popełnienia czynu zabronionego lub czy przeczuwając taką możliwość, godził się na to. Jeśli sąd uzna, że zamiar po stronie właściciela przedsiębiorstwa wystąpił, najprawdopodobniej dojdzie do jego konfiskaty.

Przepis ten stanowi istotne zagrożenie dla mienia uczciwych przedsiębiorców, którzy w wyniku jednej nierozważnej decyzji, np. przy wyborze kontrahenta, mogą stracić całe przedsiębiorstwo, nawet jeśli sami nigdy nie zostali skazani.

Inną problematyczną kwestią w przypadku przepadku przedsiębiorstwa niebędącego własnością sprawcy jest status właściciela przedsiębiorstwa. Wszak wobec jego własności toczy się postępowanie, którego właściciel nie jest stroną. Niejasny jest zatem jego zakres uprawnień ani gwarancji procesowych jakie mu przysługują. Podkreślić należy, że takiej osobie grożą poważne konsekwencje prawne, mimo iż sama nie jest ani podejrzanym ani oskarżonym. Przepisy nie regulują w jaki sposób taka osoba ma chronić swoje prawa.

E. Obligatoryjne wyłączenie przepadku przedsiębiorstwa

Istnieje możliwość wyłączenia przepadku przedsiębiorstwa. Możliwe jest to w sytuacji, gdy byłoby to niewspółmierne do wagi popełnionego przestępstwa, stopnia zawinienia oskarżonego lub motywacji i sposobu zachowania się właściciela przedsiębiorstwa. W praktyce chodzi o przypadki dużej dysproporcji między wartością przedsiębiorstwa a wysokością wyrządzonej przestępstwem szkody bądź ukrytej korzyści. Oznacza to, że nawet jeśli szkoda/korzyść będą przekraczały 200.000 zł, jednakże wartość ta będzie stanowiła dużą dysproporcję

w stosunku do wartości całego przedsiębiorstwa, sąd nie orzeknie przepadku. Jeżeli zatem przedsiębiorca – właściciel posiada wielkie przedsiębiorstwo, którego wartość szacowana jest na kilkanaście milionów i popełni przestępstwo oszustwa swojego kontrahenta narażając go tym samym na szkodę w wysokości 200.000 zł, sąd może nie orzec przepadku przedsiębiorstwa z uwagi na niewspółmierność wartości przedsiębiorstwa i szkody wynikłej z czynu zabronionego.

F. Fakultatywne odstępianie od orzeczenia przepadku

Sąd może odstąpić od orzeczenia przepadku, jeśli uzna, że byłby on niewspółmiernie dolegliwy dla właściciela przedsiębiorstwa. Przepis ten zawiera zwrot niedookreślony, co oznacza, że sędzia ma większą swobodę w uznawaniu czy w danym przypadku istnieje możliwość odstąpienia od przepadku przedsiębiorstwa. W takiej sytuacji sąd będzie brał pod uwagę np. sytuację życiową właściciela przedsiębiorstwa czy jego dotychczasowy sposób życia.

Instytucja fakultatywnego odstąpienia od orzekania przepadku tworzy wrażenie, że ustawodawca ograniczył katalog możliwości wydawania orzeczeń konfiskacyjnych i że w praktyce takie orzeczenia nie będą wydawane z automatu. Należy jednak zwrócić uwagę na treść art. 47 § 2 a Kodeksu karnego. Wynika z niego, że nawet jeśli sąd nie może bądź też nie zdecyduje się na orzeczenie przepadku przedsiębiorstwa, może zasądzić na rzecz pokrzywdzonego lub na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej nawiazkę w wysokości do 1.000.000 zł. *De facto* powoduje to, że nawet jeśli właścicielowi uda się uchronić przed utratą przedsiębiorstwa, to może mieć on obowiązek zapłaty nawet miliona złotych tytułem nawiazki. Przepisy w żaden sposób nie ograniczają możliwości zastosowania tej instytucji, zatem sąd w sposób prawie dowolny może obarczyć właściciela przedsiębiorstwa tak wielkim zobowiązaniem.

Konkludując tę część rozważań należy wskazać, że z pozoru przepis art. 44a Kodeksu karnego wydaje się nie być przesadnie kontrowersyjny, jednakże zapis dotyczący możliwości przepadku przedsiębiorstwa osoby trzeciej stanowi poważne zagrożenie dla jej prawa własności. Nie bez znaczenia pozostaje także

fakt, że przedmiotowy przepis prawa zawiera wiele pojęć niedookreślonych, które mogą być interpretowane w dowolny sposób przez sąd. Co więcej, najbardziej kontrowersyjnym jest kwestia niedookreślenia sytuacji prawnej w procesie właściciela przedsiębiorstwa będącego osobą trzecią.

3. PRZEPADEK KORZYŚCI MAJĄTKOWEJ

W znowelizowanym art. 45 Kodeksu karnego wprowadzono możliwość przepadku korzyści pochodzącej z popełnienia przestępstwa, do której zalicza się mienie uzyskane w ciągu pięciu lat od dnia popełnienia przestępstwa. Stanowi to poważne zagrożenie dla przedsiębiorcy, który może stracić własność takiego mienia, które uzyskał przed popełnieniem przestępstwa. Mimo, że dotychczas nie został nigdy skazany, z góry przyjmuje się, że w ciągu ostatnich pięciu lat podejmował działania sprzeczne z prawem, które umożliwiły mu nabycie bliżej nieokreślonych korzyści. Ciężar dowodu spoczywa w tym przypadku również na sprawcy, który musi udowodnić co do każdego składnika majątkowego, że ma legalne pochodzenie. Jeśli nie uda mu się tego wykazać taki składnik ulegnie przepadkowi, nawet jeśli nie ma dowodów również na to, że pochodzi on z nielegalnego źródła. Zastosowania przedmiotowego przepisu wymaga spełnienia następujących przesłanek:

1. skazanie za przestępstwo, z którego sprawca uzyskał lub mógł uzyskać choćby pośrednio korzyść majątkową znacznej wartości,
2. przestępstwo popełnione przez sprawcę jest zagrożone karą, której górna granica wynosi przynajmniej 5 lat lub przestępstwo popełnione zostało w zorganizowanej grupie przestępczej.

A. Korzyść majątkowa

Korzyść majątkową wskazaną w tym przepisie należy rozumieć analogicznie jak w przypadku art. 44a Kodeksu karnego, co zostało już omówione w poprzednim punkcie. Przykładowo, pośrednie uzyskanie korzyści majątkowych może oznaczać sytuację, w której sprawca w wyniku oszustwa uzyskał określoną sumę pieniężną, za którą dokonał zakupu kilku samochodów. Samochody te, mimo że nie

pochodziły bezpośrednio z dokonania czynu zabronionego zostały uzyskane dzięki kwocie z popełnionego oszustwa. Zatem sąd może orzec przepadek tych właśnie samochodów, nie zaś kwoty za jaką zostały one kupione.

B. Zakres zastosowania przepisu

Przepadek korzyści, w przeciwieństwie do przypadku przedsiębiorstwa, ograniczony jest do określonych typów przestępstw. Może on zostać orzeczony jedynie za przestępstwo, którego górna granica kary wynosi nie mniej niż 5 lat lub jeżeli przestępstwo zostało popełnione w zorganizowanej grupie przestępczej.

C. Ciężar dowodu

Naczelną zasadą prawa karnego jest konieczność udowodnienia winy oskarżonemu. Jednakże w przypadku rozszerzonej konfiskaty to oskarżony musi dowieść, że mienie, które posiada, pochodzi z legalnego źródła. Oznacza to, że w przypadku zajęcia korzyści, oskarżony będzie musiał wykazać, że każdy jego składnik majątkowy ma legalne źródło, co zmusza taką osobę do przedstawienia wszelkich faktur, rachunków, dokumentów do każdej rzeczy czy prawa. Niewykazanie legalności pochodzenia majątku spowoduje jego przepadek. Jeżeli więc zdarzy się, że dokumenty potwierdzające legalność pochodzenia np. samochodu służbowego kupionego kilka lat temu zostaną zgubione, taki składnik majątkowy może zostać skonfiskowany. Ustawodawca z góry zakłada zatem, że jeśli ktoś dopuścił się poważnego przestępstwa, za które grozi mu kara co najmniej 5 lat pozbawienia wolności, to w przeszłości popełnił inne czyny zabronione, które nie zostały nigdy wykryte, ani tym bardziej, nie został za nie skazany. Niemniej jednak taka osoba będzie musiała wykazać, że każdy składnik jej majątku nabyty w ciągu ostatnich 5 lat ma legalne źródło, inaczej utraci własność takiej rzeczy.

Co istotne, przepis ten ma być stosowany również do czynów, które zostały popełnione przed wejściem w życie ustawy nowelizującej. Taki zapis jest mocno kontrowersyjny, bowiem sprawia, że sprawca popełniając jakiś czyn zabroniony nie mógł przewidzieć wszelkich jego konsekwencji.

4. PRZESŁANKI ORZECZENIA PRZEPADKU PRZEDSIĘBIORSTWA I KORZYŚCI

Istotne *novum* obowiązujące w polskim systemie prawa od dnia 27 kwietnia 2017 roku to przesłanki orzeczenia przypadku, które są wyjątkowo rygorystyczne i niekorzystne dla sprawcy lub oskarżonego.

Po pierwsze, przypadek może zostać orzeczony nawet jeżeli społeczna szkodliwość czynu jest znikoma. Przestępstwem nie jest bowiem czyn, którego społeczna szkodliwość czynu jest znikoma. Jeśli więc sąd stwierdza taki charakter społecznej szkodliwości, stwierdza *de facto*, że sprawca nie popełnił przestępstwa. Sąd jednak i w takiej sytuacji może orzec przypadek zarówno przedsiębiorstwa jak i korzyści uzyskanych z czynu zabronionego.

Sąd może również orzec przypadek, jeśli postępowanie zostanie warunkowo umorzone, a także jeżeli stwierdzi, że sprawca dopuścił się czynu zabronionego będąc niepełnosprawnym lub jeżeli zachodzi okoliczność wyłączająca karalność sprawcy, np. nastąpi przedawnienie karalności przestępstwa.

Ponadto sąd może orzec przypadek również w razie, gdy:

1. sprawca czynu zabronionego umrze,
2. postępowanie zostanie umorzone z powodu niewykrycia sprawcy,
3. postępowanie zostanie zawieszone z powodu niemożności ujęcia sprawcy lub gdy sprawca nie może brać udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby.

W tych przypadkach przypadek może zostać orzeczony, jeżeli z dowodów zebranych w sprawie wynika, że w razie skazania przypadek zostałby orzeczony. Przepis ten zostawia szerokie możliwości do działania dla sądu, co stanowić może trudność w ocenie słuszności takiego orzeczenia.

Powyższe przesłanki dają więc szerokie możliwości dokonania przez sąd przypadku zarówno przedsiębiorstwa, jak i korzyści majątkowej, pochodzących z popełnionego przestępstwa, nawet jeśli nie zapadł wyrok skazujący. Może budzić

to poważne wątpliwości, zwłaszcza w przypadku osób trzecich, niebędących sprawcami, które mogą utracić własność przedsiębiorstwa, nawet jeśli nie dojdzie do skazania sprawcy.

5. ZABEZPIECZENIE PRZEZ USTANOWIENIE PRZYMUSOWEGO ZARZĄDU

Kolejną zmianą wprowadzoną tym razem w zakresie procedury karnej jest możliwość zabezpieczenia przez ustanowienie przymusowego zarządu. Oznacza to, że w przypadku, gdy oskarżonemu zarzuci się popełnienie przestępstwa, za które może zostać orzeczony przepadek przedsiębiorstwa, można dokonać zabezpieczenia tego przedsiębiorstwa przez jego zajęcie i oddanie w zarząd przymusowy.

Zarządcą może być jedynie osoba, która posiada licencję doradcy restrukturyzacyjnego. W postępowaniu przygotowawczym postanowienie o takim zabezpieczeniu wydaje prokurator, zaś sąd je zatwierdza. Stronie przysługuje na takie postanowienie zażalenie. Podkreślić jednak należy, że zadaniem zarządcy jest nie tylko zapewnienie ciągłości pracy w zajętym przedsiębiorstwie, lecz także dostarczanie organom ścigania oraz sądowi wszelkich informacji, które mogą mieć znaczenie dla toczącego się postępowania. Ponadto obowiązkiem zarządcy jest dokonanie spisu składników majątku lub praw majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa i przekazanie go prokuratorowi lub sądowi.

Z przepisów tych nie wynikają takie kwestie jak: na jak długo ma być powoływany taki zarządca ani tym bardziej, czyje interesy ma on reprezentować. Nie jest też jasno określone jaką odpowiedzialność może ponieść za swoje działania, ani też jaka jest odpowiedzialność Skarbu Państwa w tym zakresie. Z powyższego wynika więc, że w razie podejrzenia popełnienia przestępstwa nowe przepisy dopuszczają możliwość zabezpieczenia tego przedsiębiorstwa. W praktyce prokurator może wydać postanowienie o zabezpieczeniu przedsiębiorstwa przez przymusowy zarząd, co oznaczać będzie, że właściciel straci całkowitą kontrolę nad nim. Takie postanowienie, mimo że od zarządcy wymaga się wysokich kwalifikacji zawodowych, może spowodować ogromne straty dla przedsiębiorstwa w wyniku

czego straci ono na wartości. Co więcej zarządca ma obowiązek współpracować z organami ścigania co niesie za sobą zagrożenie przekazywania również informacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa. Zdarzyć się bowiem może sytuacja, gdzie przedsiębiorstwo zostanie oddane w zarząd przymusowy, a zarządca doprowadzi do spadku wartości przedsiębiorstwa lub jego całkowitego upadku. Nawet jeśli oskarżony finalnie nie zostanie skazany i nie zostanie orzeczony wobec niego przepadek przedsiębiorstwa, istnieje duże ryzyko, że odzyska przedsiębiorstwo o znacznie obniżonej wartości. W takim przypadku powinny zostać jasno określone zasady odpowiedzialności zarządcy. Ich brak powoduje powstanie istotnych trudności w dochodzeniu swoich praw przez przedsiębiorcę.

Zarządca co do zasady podejmuje bowiem działania związane w wypłatą pensji pracownikom oraz dochodzeniem wierzytelności od dłużników i spłacania zobowiązań. Rzadko zdarza się jednak by zarządca zaciągał nowe zobowiązania, zwłaszcza ryzykowne, ale takie które mogą jednocześnie przynieść duży zysk. Finalnie może to prowadzić to do stagnacji i strat w przedsiębiorstwie.

Takie prewencyjne zamrażanie majątku przedsiębiorstwa jest kontrowersyjne również wtedy, gdy przestępstwa dopuści się, np. członek zarządu, menadżer czy księgowa, tj. osoba działająca często bez wiedzy i zgody właściciela. W takiej sytuacji to właściciel jest obciążony odpowiedzialnością za czyn zabroniony, którego nie popełnił, bowiem to on może stracić swoją własność. W takim przypadku właściciel staje się niejako ofiarą w ten sposób określonych regulacji prawnych.

Na zakończenie, zasygnalizowania wymaga fakt, że również w Kodeksie karnym wykonawczym wprowadzone zostały zmiany, których celem jest usprawnienie egzekucji, jeśli dojdzie do orzeczenia przepadku korzyści majątkowej osiągniętej z przestępstwa. Wtedy wykonanie przepadku nastąpi poprzez sprzedaż przedsiębiorstwa lub jego poszczególnych składników.

6. KONSEKWENCJE DLA PRZEDSIĘBIORCY WYNIKAJĄCE Z PRZEPISÓW O ROZSZERZONEJ KONFISKACIE MIENIA:

- przerzucenie ciężaru dowodu na przedsiębiorcę, który musi udowodnić, że każdy należący do niego składnik majątkowy ma legalne źródło pochodzenia; w przypadku braku udowodnienia taki składnik ulegnie przypadkowi, nawet jeżeli nie ma dowodów również na to, że pochodzi z nielegalnego źródła,
- możliwość orzeczenia przez sąd o przypadku zarówno przedsiębiorstwa, jak i korzyści majątkowej, pochodzących z popełnionego przestępstwa, nawet w przypadku braku wyroku skazującego,
- prokuratura bez rozstrzygnięcia sądu może zabezpieczyć mienie na potrzeby ewentualnej późniejszej konfiskaty (tzw. zamrożenie prewencyjne),
- możliwość zabezpieczenia przedsiębiorstwa przez przymusowy zarząd, co oznacza utratę przez właściciela kontroli nad swoją własnością, która może spowodować trudne do odwrócenia dla przedsiębiorstwa skutki ekonomiczne i organizacyjne,
- możliwość zasądzenia nawiazki do kwoty 1.000.000 zł w sytuacji niemożności zastosowania przepisów o rozszerzonej konfiskacie mienia,
- możliwe jest stosowanie kontroli operacyjnej (m.in. podsłuchów) w celu ujawnienia mienia zagrożonego przypadkiem,
- kwestia niedookreślenia sytuacji prawnej w procesie właściciela przedsiębiorstwa niebędącego sprawcą czynu zabronionego, a osobą trzecią, której własność została wykorzystana do popełnienia przestępstwa lub ukrycia korzyści majątkowych z niego wynikających,

- brak odwołania do konkretnej definicji przedsiębiorstwa, co w praktyce może oznaczać problem w definiowaniu, które składniki uznać należy za należące do przedsiębiorstwa a które nie.

7. OBRONA PRZED ROZSZERZONĄ KONFISKATĄ

Na gruncie tak szeroko zakreślonej instytucji konfiskaty rozszerzonej powstaje pytanie, czy można skutecznie bronić się przed ryzykiem przepadku przedsiębiorstwa. Przyznać należy, że aktualnie w polskim prawodawstwie nie sposób szukać mechanizmów obronnych przed przepisami o rozszerzonej konfiskacie mienia. Co więcej, w kontekście obowiązywania przepisów o rozszerzonej konfiskacie mienia kluczowa jest także kwestia zabezpieczenia majątku przedsiębiorcy i podjęcia przez niego działań zapobiegających, pozwalających na uniknięcie wszczęcia względem niego postępowania karnego w oparciu o te przepisy.

8. PODSUMOWANIE

Przepisy o rozszerzonej konfiskacie mienia wzbudzają wiele kontrowersji, bowiem stawiają potencjalnych sprawców przestępstw w wyjątkowo trudnej sytuacji. Wydawać by się mogło, że jest to świetne rozwiązanie, które powstrzyma wiele osób przed łamaniem prawa, a jednocześnie będzie stanowiło skuteczny środek represyjny dla osób trudniących się przestępczością gospodarczą.

Nowelizacja miała uderzyć „w oszustów gospodarczych działających wbrew zasadom uczciwej konkurencji” oraz „uniemożliwić czerpanie korzyści z nielegalnie zdobytych majątków”, niemniej przepisy te mogą stać się niebezpiecznym narzędziem, blokującym działalność uczciwych przedsiębiorców. Atmosfera strachu nie służy jednak prowadzeniu biznesu, gdyż utrudnia podejmowanie korzystnych dla firmy, acz ryzykownych działań. Niestety postawienie oskarżonych, sprawców, a także osób trzecich, będących właścicielami przedsiębiorstw, które zostały wykorzystane jako narzędzie przestępstwa w tak skomplikowanej i trudnej sytuacji procesowej, prowadzić będzie do stagnacji

przedsiębiorstw, bowiem właściciele zaprzestaną podejmować jakkolwiek ryzykowne decyzje by nie wzbudzać zainteresowania organów ścigania.

Sama idea walki z przestępczością i konfiskowanie majątku, które pochodzi z tego rodzaju działalności jest słuszną. Zastrzeżenie budzi jednak przerzucenie ciężaru dowodu na oskarżonego. Naczelną zasadą polskiego systemu prawa karnego jest przecież zasada domniemania niewinności i konieczność udowodnienia przez oskarżyciela popełnienia zarzucanego czynu, a nie odwrotnie. Przepisy o rozszerzonej konfiskacie mienia niewątpliwie stanowią złamanie tej zasady. Co więcej, w sytuacji, kiedy oskarżony nie będzie w stanie udowodnić, jak nabył majątek lub jego poszczególnego części, sąd będzie miał prawo uznać, że nabył je niezgodnie z prawem.

Konkludując, odwrócenie ciężaru dowodu, wprowadzenie możliwości konfiskaty bez wyroku w przypadku choroby czy nieobecności sprawcy, a także możliwość zasądzania ogromnych nawiązek tam, gdzie konfiskata jest niemożliwa i wreszcie brak jasnej pozycji procesowej właściciela przedsiębiorstwa niebędącego sprawcą, sprawiają, że skuteczna ochrona praw takich osób jest wyjątkowo trudna i skomplikowana i niewątpliwie wymagająca wsparcia prawnego.

Opracowano na podstawie:

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553, tekst jedn.),
2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997 nr 89 poz. 555., tekst jedn.),
3. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. 1997 Nr 90 poz. 557 tekst jedn.),
4. Ustawa z dnia 10 września 1999 roku - Kodeks karny skarbowy (Dz. U. 1999 Nr 83 poz. 930, tekst jedn.).

ISBN 978-83-63582-01-2

9 788363 582012

Związek Przedsiębiorców i Pracodawców | www.zpp.net.pl

Kancelaria Lach Janas Biernat Adwokaci i Radcowie Prawni | www.warecka.pl

Wydawca: Związek Przedsiębiorców i Pracodawców

© Copyright by Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, Warszawa 2017